

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET ADŽIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 22643/14)

PRESUDA

STRASBOURG

12. ožujka 2015.

Ova presuda postaje konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Adžić protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Isabelle Berro, *predsjednica*,
Khanlar Hajiyeu,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Erik Møse,
Ksenija Turković,
Dmitry Dedov, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 17. veljače 2015. godine
donosi sljedeću presudu koja je usvojena ovog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 22643/14) protiv Republike Hrvatske koji je državljanin Sjedinjenih Američkih Država g. Miomir Adžić („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 12. ožujka 2014. godine.

2. Podnositelja zahtjeva zastupala je gđa I. Bojić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva je posebice tvrdio da zbog propusta da žurno postupaju u postupku radi povratka njegovog sina, domaći sudovi nisu osigurali njegovo pravo na poštovanje obiteljskog života.

4. Dana 28. svibnja 2014. godine Vlada je obaviještena o zahtjevu.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositelj zahtjeva je rođen 1968. godine i živi u Charlotte, Sjeverna Karolina (Sjedinjene Američke Države).

6. Dana 7. lipnja 2008. godine podnositelj zahtjeva je sklopio brak s hrvatskom državljanicom gđom K. A. u Sarajevu (Bosna i Hercegovina). Dana 29. studenog 2008. godine K. A. je rodila njihovog sina N. A. U svibnju 2009. godine ona je preselila u Sjedinjene Američke Države kako bi se pridružila svojem suprugu.

7. U lipnju 2011. godine supruga i sin podnositelja zahtjeva proveli su ljetne praznike u Hrvatskoj. Trebali su se vratiti u Sjedinjene Američke

Države dana 31. kolovoza 2011. godine. Umjesto toga, supruga podnositelja zahtjeva poslala mu je e-mail poruku kojom ga je obavijestila da će ona i njihov sin ostati u Hrvatskoj i da je tamo protiv njega podnijela tužbu radi razvoda braka (vidi stavak 51. dolje).

A. Izvanparnični postupak radi povratka djeteta

1. Glavni postupak

8. Dana 7. rujna 2011. godine punomoćnica podnositelja zahtjeva uputila je e-mail Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi (dalje: nadležno Ministarstvo) kao hrvatskom središnjem tijelu u smislu Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece („Haška konvencija“, vidi stavak 61. dolje). Zatražila je od Ministarstva da se hitno obrati supruzi podnositelja zahtjeva i poduzme druge odgovarajuće mjere da zatraži dobrovoljan povratak djeteta do primitka službenog zahtjeva središnjeg tijela Sjedinjenih Američkih Država sukladno Haškoj konvenciji.

9. Dana 15. rujna 2011. godine Ministarstvo je prosljedilo zahtjev podnositelja zahtjeva nadležnom lokalnom centru za socijalnu skrb radi utvrđivanja namjera podnositeljeve supruge u svezi s njihovim sinom te mogućnosti dobrovoljnog povratka u Sjedinjene Američke Države. Centar ju je odmah pozvao na davanje izjave. Tijekom davanja izjave dana 26. rujna 2011. godine, izjavila je da je tijekom života u Sjedinjenim Američkim Državama kontinuirano bila izložena psihičkom zlostavljanju od strane podnositelja zahtjeva. Nije se protivila kontaktima podnositelja zahtjeva s njihovim sinom, no zahtijevala je da se svi kontakti odvijaju pod nadzorom stručne osobe.

10. Dana 3. listopada 2011. godine Ministarstvo je zaprimilo službeni zahtjev središnjeg tijela Sjedinjenih Američkih Država na temelju Haške konvencije za povratak sina podnositelja zahtjeva.

11. Dana 13. listopada 2011. godine Ministarstvo je prosljedilo Općinskom građanskom sudu u Zagrebu zahtjev za povratak i time pokrenulo izvanparnični postupak radi povratka sina podnositelja zahtjeva. Sud je zahtjev zaprimio slijedeći dan.

12. Dana 24. listopada 2011. godine sud je od lokalnog centra za socijalnu skrb zatražio dostavu izvješća o socijalnim i ekonomskim prilikama supruge podnositelja zahtjeva, razlozima njezinog dolaska s djetetom u Hrvatsku, općem i psihičkom stanju djeteta, te o mogućim učincima koje bi odluka o povratku djeteta u Sjedinjene Američke Države mogla imati na njegov psihički razvoj. Istog je dana sud također pozvao suprugu podnositelja zahtjeva da se očituje na zahtjev njezinog supruga za povratak sina.

13. U svojem odgovoru od 15. studenog 2011. godine supruga podnositelja zahtjeva se protivila njegovom zahtjevu za povratak njihovog

djeteta, s njom ili bez nje. Posebice je tvrdila da je podnositelj zahtjeva bio suglasan s njezinim putovanjem u Hrvatsku te da njegova suglasnost nije bila vremenski ograničena. Također je navela da joj je podnositelj zahtjeva izričito zabranio da se vrati u njihov stan u Sjedinjenim Američkim Državama, da ju je zlostavljao, te da je tamo, za razliku od Hrvatske, ona o njemu bila potpuno ovisna u svakom pogledu (financijski, ekonomski, i stambeno)-. Konačno, tvrdila je da nisu nastupile nikakve značajne promjene u skrbi za dijete s obzirom da je i do tada upravo ona brinula o njihovom sinu, zbog čega je dijete emocionalno vrlo vezano uz nju.

14. Dana 30. studenog 2011. godine sud je ponovio svoj zahtjev od 24. listopada 2011. godine lokalnom centru za socijalnu skrb.

15. Dana 13. prosinca 2011. godine lokalni centar za socijalnu skrb dostavio je svoje izvješće i dopunio ga na zahtjev suda šest dana kasnije. U izvješću je navedeno da supruga podnositelja zahtjeva odgovarajuće skrbi o njihovom sinu i prepoznaje njegove potrebe, da je emocionalno pozitivno usmjerena na njega te da joj je dijete privrženo. U izvješću je također navedeno da ona ne umanjuje ulogu podnositelja zahtjeva kao oca te da potiče djetetove kontakte s njim, ali osjeća da ima potrebu zaštititi ga od podnositeljevih eventualnih nerazumnih postupaka. Centar je njezinu zabrinutost u tom smislu ocijenio vjerodostojnom. Dijete je bilo urednog psihičkog statusa, nije pokazivalo znakove traume zbog razvojenosti od oca, te se dobro prilagodilo novonastaloj situaciji. U izvješću je navedeno da je dijete emocionalno vezano uz majku s kojom je provelo svaki dan od rođenja, te da bi odvajanje od nje i povratak ocu za njega predstavljalo traumu. Centar je stoga smatrao da povratak djeteta u Sjedinjene Američke Države ne bi bio u njegovom najboljem interesu.

16. Dana 22. prosinca 2011. godine podnositelj zahtjeva je dostavio sudu ovjerenu presliku odluke suda u Sjevernoj Karolini od 26. listopada 2011. godine kojom je njemu dodijeljena privremena skrb o djetetu.

17. U svojim podnescima od 28. prosinca 2011. godine podnositeljeva je supruga tvrdila da bi prema izvješću Centra za socijalnu skrb povratak njezinog sina u Sjedinjene Američke Države njega izložio psihičkoj traumi ili ga doveo u nepovoljan položaj u smislu članka 13. stavka 1. točke (b) Haške konvencije (vidi stavak 62. dolje). Stoga je predložila sudu da na temelju toga odbije zahtjev podnositelja za povratak.

18. Dana 18. siječnja 2012. godine nadležno Ministarstvo je zatražilo od suda da ga obavijesti o tijeku postupka. Sud je dostavio traženu obavijest 8. veljače 2012. godine.

19. Dana 26. siječnja 2012. godine sud je pozvao punomoćnicu podnositelja zahtjeva da dostavi ispravljene prijevode dokumentacije podnesene 22. prosinca 2011. godine s obzirom da su pojedini datumi bili pogrešno prevedeni. Podnositelj je traženo dostavio 9. veljače 2012. godine.

20. U svojim podnescima od 26. siječnja i 17. veljače 2012. godine podnositelj zahtjeva je tvrdio da izvješće i preporuka lokalnog centra za socijalnu skrb nisu u skladu s ciljevima, duhom i smislom Haške konvencije. Obrazložio je da je smisao Haške konvencije brz povratak djeteta, a ne procjena prilagodbe djeteta na novo okruženje. Podnositelj zahtjeva je nadalje tvrdio da njegova supruga nije dostavila nikakve dokaze za svoje navode o zlostavljanju, te da nikada nije niti namjeravala uspostaviti trajnu zajednicu s njim. Tvrdio je da toleriranje ponašanja njegove supruge u postupku predstavlja povredu Europske konvencije o ljudskim pravima, Haške konvencije i Konvencije o pravima djeteta.

21. Podnescima od 28. i 29. veljače 2012. godine supruga podnositelja zahtjeva je osporila sve podnositeljeve navode te je dostavila dokaze u prilog njezinih navoda o zlostavljanju. Posebice, dostavila je dopis predsjednice i osnivačice udruge za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja WISH sa sjedištem u Charlotte, gdje se obratila za pomoć dok je živjela u Sjedinjenim Američkim Državama. Također je navela da podnositelj zahtjeva više ne živi u njihovu bračnom domu u Sjedinjenim Američkim Državama i pitala se gdje bi se dijete trebalo vratiti.

22. Dana 15. ožujka 2012. godine Općinski građanski sud u Zagrebu odbio je zahtjev podnositelja za povratak djeteta. Mjerodavni dio rješenja glasi:

“... imajući u vidu činjenicu da bi odvajanje N.A. od majke i sredine u kojoj se osjeća siguran neospomo ostavilo štetne i eventualno traumatične posljedice na njegov psihički razvoj, te da bi udovoljenje zahtjevu predlagatelja moglo izazvati psihičke traume kod djeteta, te dovesti mllj. dijete u nepovoljan položaj u smislu odredbe čl. 13. st. 1 toč. b [Haške] Konvencije, te bojazan majke da bi dijete povratkom u Sjedinjene Američke Države bilo izloženo psihičkom i verbalnom zlostavljanju, a koju bojazan dipl. psiholog i dipl. socijalna radnica Zavoda za socijalnu skrb ... ocjenjuju realnom, kao i činjenicu da je pred sudom u Republici Hrvatskoj još 12. srpnja 2011. godine pokrenut postupak razvoda braka stranaka, u kojem postupku će sud donijeti odluku o tome s kojim će roditeljem mllj. dijete stranaka živjeti, te o kontaktima s drugim roditeljem, to je valjalo odbiti zahtjev predlagatelja, čime nije povrijeđena odredba čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, niti odredba čl. 9. Konvencije o pravima djeteta, te je stoga odlučeno kao u izreci ovog rješenja.“

23. Dana 17. travnja 2012. godine podnositelj zahtjeva podnio je žalbu protiv navedenog rješenja zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pogrešne primjene materijalnog prava i bitnih povreda postupka. Posebice, podnositelj zahtjeva naveo je da su mu podnesci njegove supruge od 28. i 29. veljače 2012. dostavljeni zajedno s osporenim prvostupanjskim rješenjem čime je prekršeno načelo ravnopravnosti stranaka u postupku, da sud nije održao niti jedno ročište u postupku, te da je pogrešno primijenio članak 13. stavak 1. točku (b) Haške konvencije.

24. Dana 2. srpnja 2012. godine Županijski sud u Zagrebu prihvatio je podnositeljevu žalbu, ukinuo je prvostupanjsko rješenje te predmet vratio na ponovni postupak. Mjerodavni dio navedenog rješenja glasi:

“... sud prvog stupnja [je] pobijanu odluku djelomično temeljio na nespornim činjenicama, a djelomično, i to u bitnom dijelu na navodima i dokazima protustranke ... iako nije dao mogućnost predlagatelju izjasniti se o istima ... [Stoga] je valjalo uvažiti žalbu predlagatelja, ukinuti prvostupanjsko rješenje i predmet vratiti sudu prvog stupnja na ponovan postupak ...”

25. Dana 27. kolovoza 2012. godine je rješenje Županijskog suda u Zagrebu dostavljeno Općinskom građanskom sudu u Zagrebu.

26. U ponovnom postupku dana 17. listopada 2012. godine podnositelj zahtjeva je tražio izuzeće sutkinje M. Š. B., sutkinje suda prvog stupnja koja vodi postupak, zbog navodne pristranosti u korist njegove supruge. Dana 21. siječnja 2013. godine Predsjednica Općinskog građanskog suda u Zagrebu prihvatila je zahtjev za izuzeće sutkinje te je dana 30. siječnja 2013. godine dodijelila predmet u rad drugom sucu.

27. U svojim podnescima od 28. siječnja 2013. godine podnositelj zahtjeva je predložio sudu da pregleda snimke razgovora koje je on vodio sa sinom putem Skype-a, te da odredi privremenu mjeru oduzimanja putovnice njegovog sina kako bi se spriječilo njegovu suprugu da dijete odvede iz Hrvatske.

28. Dana 4. veljače 2013. godine sud je od podnositelja zahtjeva zatražio dostavu uvjerenja nadležnih tijela Sjedinjenih Američkih Država o mjestu stalnog boravka njegovog sina u toj državi, te podatke o socijalnom podrijetlu djeteta u smislu članka 13. stavka 3. Haške konvencije (vidi stavak 62. dolje). Dana 22. veljače 2013. godine podnositelj zahtjeva je dostavio dokumente o svojem prebivalištu i mjestu stalnog boravka njegovog sina u Sjedinjenim Američkim Državama, te je 19. ožujka 2013. godine dostavio podatke o socijalnom podrijetlu djeteta.

29. Dana 14. veljače 2013. godine podnositelj zahtjeva je zatražio od suda da zakaže ročište.

30. Dana 28. veljače 2013. godine sud je naložio lokalnom centru za socijalnu skrb da hitno izvrši procjenu je li se dijete prilagodilo novoj okolini u smislu članka 12. stavka 2. Haške konvencije (vidi stavak 62. dolje).

31. U podnescima koje je dostavila istog dana, 28. veljače 2013. godine, supruga podnositelja zahtjeva je ponovila kako smatra da dokazi potvrđuju da se podnositelj zahtjeva ponašao zlostavljački te je u tom smislu ukazala na mišljenje psihologa lokalnog centra za socijalnu skrb koji je istaknuo da je podnositeljeva komunikacija sa sinom putem Skype-a predstavljala emocionalnu ucjenu te je dovela do emocionalnog zlostavljanja. Naglasila je da se ona ne može vratiti u Sjedinjene Američke Države jer joj je istekla zelena karta te da tamo za sebe nema mogućnosti uzdržavanja.

32. Dana 26. ožujka 2013. godine lokalni centar za socijalnu skrb je dostavio mišljenje svoje psihologinje izrađeno na temelju razgovora sa suprugom i sinom podnositelja zahtjeva. Psihologinja je navela kako je djetetov fizički i mentalni razvoj uredan te se dijete dobro prilagodilo. Naglasila je da je dijete, zbog dobi i trajne majčine skrbi koja traje od rođenja, primarno emocionalno vezano uz nju. Stoga bi njihovo razdvajanje bilo traumatično za njega.

33. U svojim podnescima od 8. travnja 2013. godine podnositelj zahtjeva je tvrdio da je mišljenje psihologa manjkavo, neprofesionalno i proizvoljno. Stoga je predložio da sina pregledaju neovisni stručnjaci, odnosno institucija koja ne sudjeluje u postupku. Sud je u konačnici prihvatio prijedlog podnositelja zahtjeva i dana 30. rujna i 31. listopada 2013. godine odlučio pribaviti mišljenje vještaka psihijatra (vidi stavak 39. dolje).

34. U podnescima podnesenim dana 15. i 26. travnja 2013. godine supruga podnositelja zahtjeva očitovala se o dokumentima o djetetovom socijalnom podrijetlu koje je dostavio podnositelj zahtjeva (vidi stavak 28. gore). Navela je kako ti dokumenti nisu relevantni jer nisu pribavljeni od nadležnih tijela Sjedinjenih Američkih Država, već od privatnog odvjetničkog ureda koji nema stručne kompetencije i ovlasti za izdavanje takvih dokumenata. Navela je, između ostalog, da odvjetnik koji je izradio izvješće ne govori hrvatski jezik te stoga nije mogao razumjeti podnositeljeve razgovore sa sinom i dati procjenu istih.

35. U svojim podnescima od 3. svibnja 2013. godine podnositelj zahtjeva je naveo da držanje njegove supruge u postupku predstavlja zloupotrebu procesnih ovlaštenja i upozorio je sud da protek vremena ide njoj u korist.

36. Dana 6. svibnja 2013. godine sud je od podnositelja zahtjeva zatražio dostavu dokaza da se njegova supruga, kao majka njegovog sina, može vratiti u Sjedinjene Američke Države, posebice da će joj biti osigurana viza, smještaj i radna dozvola. Podnositelj zahtjeva je navedeno dostavio dana 29. svibnja 2013. godine. Njegova supruga je daljnja očitovanja dostavila 1. srpnja 2013. godine.

37. U svojim podnescima od 27. rujna 2013. godine podnositelj zahtjeva je naveo da je način na koji sud vodi postupak nedopustiv s obzirom na prirodu postupka i obveze države prema Haškoj konvenciji. Također je naveo da su mu povrijeđena prava iz članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

38. Dana 22. listopada 2013. godine supruga podnositelja zahtjeva je odgovorila na njegove podneske također navodeći članak 8. Konvencije. Također je ponovila da se više ne može vratiti u Sjedinjene Američke Države jer joj je istekla zelena karta.

39. Dana 5. prosinca 2013. godine vještak psihijatar (vidi stavak 33. gore) je dostavio nalaz i mišljenje o tome bi li povratak u Sjedinjene

Američke Države izložio dijete psihičkoj traumi. Nalaz i mišljenje je izrađen nakon obavljena dva razgovora sa sinom podnositelja zahtjeva dana 20. i 27. studenog 2013. godine, prvi u nazočnosti majke, a drugi bez nje. Navodi sljedeće: (a) dijete je dobro prilagođeno svojoj novoj okolini, (b) nije pokazivao znakove traumatiziranosti, (c) supruga podnositelja zahtjeva nije imala negativan utjecaj na dijete u vezi odnosa djeteta prema podnositelju kao ocu, (d) odvajanje od majke kao primarnog skrbnika i „sigurne baze” doživio bi traumatski, (e) premještanje djeteta u drugu sredinu također bi predstavljalo traumu, no moglo bi je prevladati ako bi s njim živjela majka te ako bi živjelo u skladnoj atmosferi, (f) odnos između djeteta i majke jest pozitivan, što mu je omogućilo razvoj „sigurne vezanosti” za nju, (g) odnos između djeteta i oca nije se mogao procijeniti jer otac nije podvrgnut procjeni stručnjaka. U svezi sa zadnjom točkom vještak je ipak naveo sljedeća opažanja:

„N. je dječak koji ima sigurnost, vezan je uz majku, ali ima i pozitivna razmišljanja o ocu što znači da majka nije utjecala [na njega u tom pogledu] negativnim stavovima, pričama i sl. ... Značajan faktor u tome je što dječak razgovara sa ocem, što je iznio tijekom opservacije i kroz taj razgovor stvara sliku o njemu. Međutim najvažnije je da oba roditelja budu usklađena u [svojem ponašanju] ... kako ne bi kod djeteta doveli do konfuzije koja dovodi do rizika za pravilan razvoj mentalnog zdravlja. Tijekom provedene opservacije nisam utvrdila takvo stanje kod dječaka ... [Dijete] ne odbija odlazak u Ameriku, ali ju prihvaća samo uz majku i privremeno ... Ne pokazuje verbalno niti neverbalno otpore prema ocu te se pretpostavlja da majka pozitivno utječe na njega vezano uz taj odnos.”

40. Dana 2. siječnja 2014. godine nadležno Ministarstvo je zatražilo je od Općinskog građanskog suda žurno postupanje u predmetu te da ga ponovno obavijesti o napretku u predmetu (vidi stavak 18. gore). Sud je dostavio traženu obavijest 14. veljače 2014. godine.

41. U svojim podnescima od 22. siječnja 2014. godine podnositelj zahtjeva se očitovao na nalaz i mišljenje vještaka. Tvrdio je da nalaz ukazuje na to da njegov sin ima dobra sjećanja na njega i pozitivan stav prema njemu te je stoga očito da ga povratak u Sjedinjene Američke Države ne bi izložio riziku predviđenom u članku 13. stavku 1. točki (b) Haške konvencije. U svezi utvrđenja vještaka da bi djetetov povratak predstavljao za njega traumatsko iskustvo, podnositelj zahtjeva je naveo da to ne bi bio slučaj da su domaći sudovi naložili njegov povratak unutar roka predviđenog u članku 11. stavku 2. Haške konvencije. U svakom slučaju, dokazi koje je dostavio pokazuju da bi se njegova supruga mogla pridružiti sinu na povratku u Sjedinjene Američke Države, što bi prema vještaku otklonilo rizik traume.

42. Dana 31. siječnja 2014. godine supruga podnositelja zahtjeva očitovala se na nalaz i mišljenje vještaka te ga poduprla. Tvrdila je da se njime, zajedno s prethodnim nalazima i mišljenjima lokalnog centra za socijalnu skrb, ukazuje na to da je očigledno da se dijete ne bi trebalo vratiti

jer bi time doživjelo psihološku traumu. Stoga su uvjeti navedeni u članku 13. stavku 1. točki (b) ispunjeni.

43. Rješenjem od 21. svibnja 2014. godine Općinski građanski sud u Zagrebu odbio je zahtjev podnositelja za povratak njegovog sina. Sud je prvenstveno utvrdio da se odvođenje njihovog sina iz Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatsku od strane podnositeljeve supruge ima smatrati „nezakonitim“ u smislu članka 2. Haške konvencije (vidi stavak 62. dolje). Zatim je utvrdio, oslanjajući se isključivo na nalaz i mišljenje lokalnog centra za socijalnu skrb od 13. prosinca 2011. godine i mišljenja vještaka psihijatra od 5. prosinca 2013. godine (vidi stavke 15. i 39. gore), da bi povratak podnositeljevog sina u Sjedinjene Američke Države dijete izložio riziku predviđenom u članku 13. stavku 1. točki (b) navedene Konvencije, ali samo ako bi se vratio bez majke. Međutim, s obzirom da podnositelj zahtjeva nije dokazao da se ona može slobodno vratiti u Sjedinjene Američke Države i tamo dobiti posao, sud je zaključio da su ispunjeni uvjeti za odbijanje povratka djeteta navedeni u tom članku.

44. Dana 11. lipnja 2014. godine podnositelj zahtjeva je podnio žalbu protiv navedenog rješenja. Pozvao se na povredu postupka, nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primjenu materijalnog prava kao osnove za žalbu. Podnositelj zahtjeva je posebice naveo da prvostupanjski sud, kršeći načelo kontradiktornosti postupka, nije održao niti jedno ročište u predmetu, te da ga nije obavijestio o odluci da pribavi mišljenje vještaka psihijatra, čime ga je spriječio u prigovoru na izbor vještaka. Nadalje je prigovorio da nije bio uključen u procjenu vještaka iako je prethodno izrazio spremnost da bude na raspolaganju za takvu procjenu. Podnositelj zahtjeva je također naveo da je sud od njega tražio da dokaže da bi se njegova supruga mogla vratiti u Sjedinjene Američke Države i pronaći posao tamo umjesto da je tražio od nje da dokaže da to nije mogla. Time je sud neopravdano prebacio teret dokazivanja na njega u pogledu tih pitanja. Nadalje, u pogledu tih pitanja je sud donio pogrešne zaključke iz dostavljenih dokaza i krenuo je tumačiti strano pravo s kojim nije bio upoznat. Konačno, podnositelj zahtjeva je naveo da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio članak 13. stavak 1. točku (b) Haške konvencije.

45. Rješenjem od 22. listopada 2014. godine Županijski sud u Zagrebu je odbio žalbu podnositelja zahtjeva i potvrdio prvostupanjsko rješenje.

46. Dana 29. prosinca 2014. godine podnositelj zahtjeva je podnio ustavnu tužbu protiv drugostupanjskog rješenja. Taj je postupak trenutno u tijeku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske.

2. Postupak povodom podnositeljevog zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

47. U međuvremenu je podnositelj dana 17. siječnja 2013. godine podnio zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku Županijskom sudu u Zagrebu radi duljine gore navedenog postupka. Tvrđio je da je

postupak trajao jednu godinu i četiri mjeseca bez zakazanog ročišta ili donesene odluke, protivno članku 11. Haške konvencije (vidi stavak 62. dolje) i članku 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

48. Rješenjem od 15. lipnja 2014. godine Županijski sud u Zagrebu je odbio zahtjev podnositelja. Utvrdio je da je predmetni postupak do tada trajao oko dvije godine i osam mjeseci, što se ne može smatrati prekomjernim, posebice jer nije bilo značajnog razdoblja neaktivnosti.

49. Dana 9. rujna 2014. godine podnositelj zahtjeva je podnio žalbu protiv navedenog rješenja.

50. Rješenjem od 20. studenog 2014. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske je odbio žalbu podnositelja i potvrdio prvostupanjsko rješenje od 15. lipnja 2014. godine.

B. Parnični postupak radi razvoda braka i skrbništva

51. U međuvremenu je 12. srpnja 2011. godine supruga podnositelja zahtjeva podnijela tužbu protiv podnositelja zahtjeva Općinskom građanskom sudu u Zagrebu radi razvoda braka i skrbništva nad njihovim sinom.

52. Dana 18. srpnja 2011. godine zatražila je od suda da donese privremenu mjeru kojom bi dobila privremeno skrbništvo nad N. do donošenja pravomoćne presude u postupku.

53. U svojim podnescima od 3. srpnja 2012. godine podnositelj zahtjeva je tvrdio da hrvatski sudovi nemaju međunarodnu nadležnost u ovom predmetu, te je dostavio ovjereni prijevod odluke suda u Sjevernoj Karolini od 27. travnja 2012. godine kojom mu je dodijeljeno isključivo skrbništvo nad sinom.

54. Na raspravi održanoj dana 9. srpnja 2012. godine sud je odbio podnositeljev prigovor nenadležnosti.

55. Rješenjem od 15. listopada 2012. godine sud je odredio privremenu mjeru koju je tražila supruga podnositelja zahtjeva i dodijelio joj privremeno skrbništvo nad njihovim sinom.

56. Dana 21. studenog 2012. godine podnositelj zahtjeva podnio je žalbu protiv navedenog rješenja Županijskom sudu u Zagrebu.

57. Dana 24. travnja 2014. godine Županijski sud u Zagrebu je vratio spis predmeta Općinskom građanskom sudu u Zagrebu uz napomenu da sukladno članku 16. Haške konvencije sudska ili upravna tijela države u koju je dijete odvedeno neće donositi meritornu odluku o skrbništvu nad djetetom sve dok se temeljem Haške konvencije ne utvrdi da se dijete neće vratiti (vidi stavak 62. dolje). Sukladno tome, uputio je Općinski građanski sud da utvrdi je li doneseno pravomoćno rješenje u postupku radi povratka djeteta. Ako takvo rješenje nije doneseno, Županijski sud je dodatno uputio Općinski građanski sud da prekine postupak do donošenja takvog rješenja.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

B. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske

58. Članak 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine Republike Hrvatske br. 99/1999 s kasnijim izmjenama) glasi kako slijedi:

Članak 63. stavak 1.

„Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put ... u slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice.”

B. Obiteljski zakon

59. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona iz 2003. godine (Narodne novine br. 163/03 s kasnijim izmjenama) koji je bio na snazi između 22. srpnja 2003. i 1. rujna 2014. glasi kako slijedi:

POSTUPAK PRED SUDOM

I. ZAJEDNIČKE ODREDBE

Članak 263.

„(1) Odredbama ovog dijela Zakona određuju se pravila prema kojima sudovi postupaju kad u posebnim parničnim postupcima, izvanparničnim postupcima i posebnim postupcima ovrhe i osiguranja, odlučuju u bračnim, obiteljskim i drugim stvarima koje se uređuju ovim Zakonom.

(2) Postupci iz stavka 1. ovoga članka su hitni.” ...

Članak 265.

„U posebnim parničnim i, kad je to potrebno, izvanparničnim postupcima iz članka 263. stavka 1. ovoga Zakona prvo ročište mora se održati u roku od petnaest dana od dana kad je tužba ili prijedlog primljen u sudu, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.”

Članak 266.

„O žalbi protiv odluke donesene u prvostupanjskom postupku u predmetima iz članka 263. stavak 1. ovoga Zakona, sud drugog stupnja dužan je donijeti odluku u roku od šezdeset dana od dana primitka žalbe.”

C. Zakon o sudovima

60. Mjerodavne odredbe Zakona o sudovima (Narodne novine br. 150/05 s kasnijim izmjenama) koji je bio na snazi između

29. prosinca 2005. i 13. ožujka 2013. u predmetno vrijeme glasi kako slijedi:

III. ZAŠTITA PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Članak 27.

„(1) Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo, može neposredno višem sudu uputiti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Ako se zahtjev odnosi na postupak koji je u tijeku pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske, Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske ili Upravnim sudom Republike Hrvatske, o zahtjevu će odlučiti Vrhovni sud Republike Hrvatske.

(3) Postupak odlučivanja o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka je hitan. Postupak se provodi uz odgovarajuću primjenu pravila o izvanparničnom postupku, u pravilu bez održavanja ročišta.

(4) O zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku odlučuje sudac pojedinac.”

Članak 28.

„(1) Ako sud iz članka 27. ovoga Zakona utvrdi da je zahtjev podnositelja osnovan, odredit će rok u kojem sud pred kojim je postupak u tijeku mora odlučiti o pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo podnositelja zahtjeva, te odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegovog prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od 3 mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu ...

(3) (...)

(4) Neposredno viši sud dužan je u roku od šest mjeseca odlučiti o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

(5) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba se može podnijeti Vijeću Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

(6) Vijeće iz stavka 5. ovoga članka čine tri suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Članove Vijeća imenuje Opća sjednica Vrhovnog suda Republike Hrvatske ...”

IV. MJERODAVNA MEĐUNARODNO PRAVO

Konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece

61. Konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece („Haška konvencija”) potpisana je 25. listopada 1980. godine i stupila na snagu 1. prosinca 1983. godine. U odnosu na Hrvatsku stupila je na snagu notifikacijom o sukcesiji dana 1. prosinca 1991. godine. Svrha Haške konvencije navedena je u preambuli kako slijedi:

„... međunarodno zaštititi djecu od štetnih utjecaja nezakonitih odvođenja ili zadržavanja i uspostaviti postupke kako bi se osiguralo njihovo brzo vraćanje u državu njihovog stalnog boravka ...”

1. Mjerodavne odredbe

62. Mjerodavne odredbe Haške konvencije glase kako slijedi:

Član 1.

„Ciljevi ove konvencije jesu:

- a) osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici;
- b) osigurati da se prava na brigu i viđenje s djetetom po zakonu jedne države ugovornice stvarno poštuju u drugoj državi ugovornici.”

Član 2.

„Države ugovornice poduzimaju će sve odgovarajuće mjere da na svojem području osiguraju provedbu Konvencije. U tu će svrhu primijeniti najuspješnije raspoložive postupke.”

Član 3.

„Odvođenje ili zadržavanje djeteta smatrat će se nezakonitim:

- a) ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja;
- b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala kolektivno ili pojedinačno, ili bi se bila ostvarivala da nije došlo do odvođenja ili zadržavanja.

Prava na brigu spomenuta u točki a) stava 1. mogu se steći, prije svega, provedbom zakona ili na temelju sudske ili upravne odluke, ili na temelju sporazuma koji ima pravni učinak po pravu dotične države.”

Član 4.

„Konvencija će se primjenjivati na dijete koje je živjelo u državi ugovornici neposredno prije bilo kakve povrede prava na brigu ili na viđenje. Konvencija će se prestati primjenjivati kada dijete napuni 16 godina.”

Član 5.

„U svrhe ove konvencije izraz:

- a) „pravo na brigu” uključuje prava koja se odnose na brigu o ličnosti djeteta, osobito pravo na određivanje mjesta boravka djeteta;
- b) „pravo na viđenje” uključuje pravo da se dijete na određeno vrijeme odvede izvan mjesta stalnog boravka.”

Član 7.

„Centralni izvršni organi će međusobno surađivati i unapređivati suradnju među nadležnim organima u zemljama ugovornicama kako bi se osiguralo što hitnije vraćanje djeteta i postigli ostali ciljevi ove konvencije.

Prije svega centralni izvršni organ će, neposredno ili preko posrednika, poduzimati sve potrebne mjere:

- a) ...;
- b) ...;
- c) za osiguranje dobrovoljnog povratka djeteta ili postizanje sporazumnog rješavanja tog pitanja;
- d) za razmjenu, gdje je to potrebno, informacija u vezi sa socijalnim podrijetlom djeteta;
- ...”

Član 10.

„Centralni izvršni organ države u kojoj se nalazi dijete poduzet će ili narediti da se poduzmu sve odgovarajuće mjere radi osiguravanja dobrovoljnog povratka djeteta.”

Član 11.

„Sudski ili upravni organi država ugovornica hitno će provesti postupak za povratak djeteta.

Ako odgovarajući sudski ili upravni organi ne donesu odluku u roku od šest tjedana od dana pokretanja postupka, podnositelj molbe ili centralni izvršni organ države kojoj je poslan zahtjev, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev centralnog izvršnog organa države koja upućuje zahtjev, ima pravo tražiti obrazloženje zbog odgode ...”

Član 12.

„Ako je dijete nezakonito odvedeno ili zadržano u smislu člana 3., a na dan početka postupka pred sudskim ili upravnim organom države ugovornice u kojoj se dijete nalazi proteklo je manje od jedne godine od dana nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, dotični nadležni organ naredit će hitan povratak djeteta.

Sudski ili upravni organ, čak i ako je pravni postupak pokrenut nakon proteka roka od jedne godine spomenutog u prethodnom stavu, također će narediti povratak djeteta ako se ne dokaže da se dijete prilagodilo novoj okolini.

Ako sudski ili upravni organ u državi kojoj je poslan zahtjev ima razloga vjerovati da je dijete odvedeno u neku drugu državu, može obustaviti postupak ili odbaciti molbu za povratak djeteta.”

Član 13.

„Bez obzira na odredbe prethodnog člana, sudski ili upravni organ države kojoj se šalje zahtjev nije dužan narediti povratak djeteta ako osoba, institucija ili drugo tijelo koje se suprotstavlja njegovu povratku dokaže:

a) da osoba, institucija ili drugo tijelo koje se brine o ličnosti djeteta nije stvarno ostvarivalo pravo na brigu u vrijeme odvođenja ili zadržavanja, ili da se bilo složilo ili naknadno pristalo na odvođenje ili zadržavanje;

b) da postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj.

Sudski ili upravni organ može, također, odbiti da naredi povratak djeteta ako utvrdi da se dijete suprotstavlja povratku i da je napunilo one godine i steklo stupanj zrelosti pri kojemu je potrebno uzeti u obzir njegovo mišljenje.

Pri razmatranju okolnosti spomenutih u ovom članu, sudski i upravni organ uzet će u obzir podatke koji se odnose na socijalno podrijetlo djeteta dobivene od centralnog izvršnog organa ili nekog drugog nadležnog organa države u kojoj je mjesto stalnog boravka djeteta.”

Član 16.

„Nakon dobivanja obavijesti o nezakonitom odvođenju ili zadržavanju djeteta u smislu člana 3., sudski ili upravni organi države ugovornice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano neće donositi meritornu odluku o pravu na brigu sve dok se ne utvrdi da se dijete neće vratiti, na temelju ove konvencije, ili ako nije podnesena molba, na temelju ove konvencije, u razumnom razdoblju nakon prispijeća obavijesti.”

Član 18.

„Odredbe ovog poglavlja ne ograničavaju ovlaštenja sudskoga ili upravnog organa da naredi povratak djeteta bilo u koje vrijeme.”

Član 20.

„Povratak djeteta na temelju odredaba člana 12. može se odbiti ako bi to predstavljalo kršenje osnovnih načela zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda države kojoj je zahtjev poslan.”

2. Eksplanatorni izvještaj uz Konvenciju

63. Mjerodavni dio Eksplanatornog izvještaja uz Konvenciju Elise Pérez-Vere (u daljnjem tekstu: Eksplanatorni izvještaj) koji je objavila Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu (HCCH) 1982. godine glasi kako slijedi:

Članak 11. – Upotreba hitnog postupka od strane sudskih ili upravnih organa

104. Važnost faktora vremena u Konvenciji ponovno se pojavljuje u ovom članku. Dok članak 2. Konvencije nameće na države ugovornice dužnost upotrebe hitnog postupka, prvi stavak ovog članka ponovno navodi obvezu, ovaj put u vezi s tijelima države u koju je dijete odvedeno i koji odlučuju o njegovom povratku. Postoji dvostruki aspekt ove dužnosti: prvo, upotreba najbržeg postupka poznatog u njihovom

pravnom sustavu; drugo, zahtjevima se koliko je to moguće mora dodijeliti prioritetni status.

105. Drugim se stavkom, kako bi se potaknulo unutarnja tijela da priznaju maksimalni prioritet u rješavanju problema koji proizlaze iz međunarodnog odvođenja djece, propisuje neobvezan rok od šest tjedana nakon kojeg podnositelj zahtjeva ili središnje tijelo države kojoj je zahtjev poslan može zatražiti izjavu o razlozima odgode. Nadalje, nakon što središnje tijelo države kojoj je poslan zahtjev primi odgovor, ponovno ima dužnost obavijestiti središnje tijelo države koja je podnijela zahtjev ili podnositelja zahtjeva koji ga je izravno podnio. Ukratko, važnost odredbe ne može se mjeriti u smislu zahtjeva obveze koja se njome nameće, već samom činjenicom da se njome privlači pozornost nadležnih tijela na odlučujuću prirodu faktora vremena u takvim situacijama te utvrđuje maksimalno vremensko razdoblje unutar kojeg se mora donijeti odluka o tom pitanju.

3. Zaključci i preporuke Specijalne komisije koja prati primjenu Haške konvencije o otmici djeteta

64. Mjerodavni dio Zaključaka i preporuka četvrtog sastanka Specijalne komisije koja prati primjenu Haške konvencije o otmici djeteta (u daljnjem tekstu: Specijalna komisija), usvojenih na sastanku održanom od 22. do 28. ožujka 2001. godine, glasi kako slijedi:

„Brzina Haškog postupka, uključujući žalbe

3.3. Specijalna komisija naglašava obvezu (članak 11.) država ugovornica da hitno obrade zahtjeve za povratak te da se ta obveza odnosi i na žalbene postupke.

3.4. Specijalna komisija poziva raspravne i žalbene sudove da odrede i pridržavaju se rasporeda koji osigurava brzo odlučivanje o zahtjevima za povratak.

3.5. Specijalna komisija poziva na čvrsto upravljanje od strane sudaca napretkom postupaka za povratak kako na razini raspravnog tako i žalbenog suda.”

4. Vodič za uspješnu primjenu Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

65. HCCH je 2003. godine objavio II. dio „Vodiča za uspješnu primjenu Haške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece”. Iako je prvenstveno namijenjen novim državama ugovornicama i nema obvezujući učinak, posebice u odnosu na sudbenu vlast, ovim se dokumentom pokušava olakšati provedba Konvencije predlaganjem mnogih preporuka i pojašnjenja. U Vodiču se više puta naglašava važnost Eksplanatornog izvještaja uz Konvenciju iz 1980. godine, poznatog kao Izvještaj Pérez-Vera, kao pomoći u ujednačenom tumačenju i razumijevanju Konvencije iz 1980. godine (vidi primjerice, točke 3.3.2. „Implikacije transformacijskog pristupa” i 8.1. „Eksplanatorni izvještaj uz Konvenciju (Izvještaj Pérez-Vera)”) Njime se posebice naglašava da sudska i upravna tijela imaju obvezu, između ostalog, hitno obraditi zahtjeve za povratak, uključujući žalbe (točka 1.5. „Hitni postupci”). Na hitne postupke bi se trebalo gledati kao na postupke koji su i

brzi i djelotvorni: brzo donošenje odluka na temelju Konvencije služi najboljim interesima djece (točka 6.4. „Vođenje predmeta”).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

66. Podnositelj zahtjeva je prigovorio da domaća tijela nisu osigurala njegovo pravo na poštovanje njegovog obiteljskog života koje je zajamčeno člankom 8. Konvencije time što nisu brzo postupala u izvanparničnom postupku radi povratka njegova sina temeljem Haške konvencije. Također je prigovorio da duljina tog postupka nije bila u skladu sa zahtjevom „razumnog roka” određenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije, te na temelju članka 13. da nije imao učinkovito pravno sredstvo za svoje prigovore temeljem Konvencije. Mjerodavni dio tih članaka glasi kako slijedi:

Članak 8.

Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga ... obiteljskog života ...

Članak 6.

Pravo na pošteno suđenje

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da ... sud ... u razumnom roku ispita njegov slučaj. ...”

Članak 13.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom, čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

67. Vlada je osporila te tvrdnje.

68. Sud, kao gospodar pravne karakterizacije činjenica predmeta, uzimajući u obzir sudsku praksu na tu temu (vidi primjerice, *Mikulić protiv Hrvatske*, br. 53176/99, stavak 73., ECHR 2002-I; *Karadžić protiv Hrvatske*, br. 35030/04, stavak 67., 15. prosinca 2005., i *Gobec protiv Slovenije*, br. 7233/04, stavak 105., 3. listopada 2013.), smatra u okolnostima ovog predmeta da se prigovori podnositelja zahtjeva na temelju članka 6. stavka 1. i članka 13. Konvencije moraju smatrati konzumiranima

prigovorom na temelju članka 8. Predmet je stoga potrebno ispitati samo na temelju posljednje spomenutog članka.

A. Dopuštenost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Vlada

69. Vlada je osporila dopuštenost zahtjeva tvrdeći da je podnositelj zahtjeva propustio iscrpiti domaća pravna sredstva.

70. U svojem početnom očitovanju od 25. rujna 2014. godine Vlada je tvrdila da je zahtjev preuranjen jer je postupak povodom zahtjeva podnositelja za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, pravno sredstvo koje se smatra djelotvornim za prigovore o duljini postupaka u Hrvatskoj (vidi *Pavić protiv Hrvatske*, br. 21846/08, stavak 36., 28. siječnja 2010.), u to vrijeme još uvijek bio u tijeku pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske (vidi stavke 49–50. gore). U očitovanju od 17. prosinca 2014. godine na odgovor podnositelja zahtjeva na njezino očitovanje i na njegov zahtjev za pravičnu naknadu, Vlada nije dalje isticala ovaj argument jer je Vrhovni sud Republike Hrvatske u međuvremenu donio rješenje.

71. Međutim, i u svojem očitovanju i u svojem odgovoru tvrdila je da je podnositelj zahtjeva (također) trebao podnijeti ustavnu tužbu na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (vidi stavak 58. gore), posebice jer je prigovarao da je protok vremena imao nepopravljive posljedice za njegov obiteljski život. Međutim, on to nije učinio. Kao odgovor na tvrdnju podnositelja zahtjeva da se takva ustavna tužba može podnijeti samo protiv odluke te da u vrijeme kad je podnio svoj zahtjev Sudu nije postojala odluka protiv koje se moglo prigovarati, Vlada je istaknula da je mogao prigovarati protiv prvostupanjskog rješenja od 15. ožujka 2012. godine (vidi stavak 22. gore) koje je doneseno prije nego što je podnio zahtjev.

(b) Podnositelj zahtjeva

72. Podnositelj zahtjeva je naveo da je odgovarajuće pravno sredstvo koje treba upotrijebiti u pogledu njegovog prigovora u vezi s prekomjernom duljinom postupka za povratak sina bio zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koje je i iskoristio.

73. U vezi s tvrdnjom Vlade da je trebao podnijeti ustavnu tužbu na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (vidi stavak 71. gore) podnositelj zahtjeva je naveo da je predmetnom odredbom propisano da se takav prigovor može podnijeti protiv odluke kojom se grubo vrijeđaju ustavna prava. Međutim, u vrijeme kad je podnio svoj zahtjev Sudu dana 12. ožujka 2014. godine prvostupanjsko rješenje nije još bilo doneseno u postupku za povratak djeteta.

2. Ocjena Suda

74. Sud ponavlja da je zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u trenutku kad je podnositelj zahtjeva podnio svoj zahtjev Sudu bilo djelotvorno pravno sredstvo u smislu članka 13. Konvencije (vidi *Pavić, loc. cit.*) i stoga je trebalo biti iscrpljeno u svrhu članka 35. stavka 1. prije nego što se prigovori u vezi s prekomjernim trajanjem postupka u Hrvatskoj iznose pred Sud.

75. Sud dalje primjećuje da je podnositelj zahtjeva podnio takav zahtjev dana 17. siječnja 2013. godine i da je tada pokrenuti postupak završio dana 20. studenog 2014. godine kada je Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio njegovu žalbu protiv prvostupanjskog rješenja od 15. lipnja 2014. godine kojim je odbijen njegov zahtjev (vidi stavke 47–50. gore). Sud stoga smatra da je podnositelj zahtjeva potpuno iskoristio to pravno sredstvo.

76. U vezi s Vladinom tvrdnjom da je podnositelj zahtjeva mogao podnijeti ustavnu tužbu na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (vidi stavak 71. gore), Sud ponavlja da u slučajevima kada je dostupno nekoliko potencijalno djelotvornih pravnih sredstava, od podnositelja se zahtijeva da iskoristi samo jedno (vidi primjerice, *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 41183/02, ECHR 2005-XII (izvaci) i *Moreira Barbosa protiv Portugala* (odl.), br. 65681/01, ECHR 2004-V). Stoga, čak i pretpostavljajući da je ustavna tužba podnesena na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske bila djelotvorno pravno sredstvo u smislu članka 35. stavka 1. Konvencije, Sud smatra da podnositelj zahtjeva, koji je podnio zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, nije trebao podnijeti i takvu ustavnu tužbu kako bi udovoljio zahtjevima tog članka.

77. Slijedi da se Vladin prigovor u pogledu neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava mora odbiti.

78. Sud dalje primjećuje da zahtjev nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Također primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Vlada

79. Vlada je tvrdila da se, uzimajući u obzir prvenstveno složenu i osjetljivu prirodu predmeta, ne može reći da domaća tijela nisu dovoljno brzo postupala u postupku kojem se prigovara i da stoga nisu ispunila pozitivnu obvezu koju su imala prema podnositelju zahtjeva na temelju članka 8. Konvencije.

80. S tim u vezi Vlada je prvo navela da su, čak i prije službenog pokretanja postupka za povratak dana 14. listopada 2011. godine, domaća tijela promptno reagirala na situaciju i poduzela korake kako bi osigurala dobrovoljan povratak sina podnositelja zahtjeva te kako bi olakšala budući postupak (vidi stavak 9. gore).

81. Vlada je priznala da je predmet važan za podnositelja zahtjeva. Međutim, bio je toliko složen da je domaćim sudovima bilo teško poštovati kratki rok predviđen u članku 11. stavku 2. Haške konvencije (vidi stavak 62. gore). Posebice, ti su sudovi prvo morali utvrditi točne okolnosti odvođenja djeteta i utvrditi je li ono bilo nezakonito u smislu Haške konvencije, kao i ispitati jesu li bili ispunjeni svi uvjeti za povratak djeteta u Sjedinjene Američke Države na temelju Konvencije. To je uključivalo prikupljanje relevantnih informacija i pribavljanje brojnih dokumenata iz Sjedinjenih Američkih Država, što je nužno zakompliciralo i produžilo postupak. Unatoč tome, prvostupanjski sud je u predmetu postupao ažurno, te je bez odgode poduzimao radnje radi pribavljanja potrebnih podataka i dokumentacije.

82. Najvažnije od svega, domaći sudovi u predmetu podnositelja zahtjeva nisu mogli naložiti hitni povratak njegovog sina u Sjedinjene Američke Države bez detaljnog ispitivanja navoda u svezi s njegovim karakterom zlostavljača i mogućoj šteti kojoj bi njegov sin bio izložen povratkom. S tim u vezi, Vlada se pozvala na presudu Velikog vijeća u predmetu *X protiv Latvije* ([VV], br. 27853/09, stavak 118., ECHR 2013) u kojoj je Sud presudio da iako je člankom 11. Haške konvencije zaista propisano da sudska tijela moraju hitno djelovati u postupku za povratak djece, ta obveza ih nije oslobodila dužnosti da poduzmu djelotvorno ispitivanje navoda koji se odnose na neku od iznimaka od povratka koje su izričito propisane u navedenoj Konvenciji (kao što je ona u članku 13. stavku 1. točki (b) u tom predmetu). Štoviše, Sud je utvrdio da se u takvim situacijama člankom 8. Konvencije nameće postupovna obveza koja zahtijeva da sporne navode o „ozbiljnoj opasnosti” za dijete u slučaju povratka sudovi djelotvorno ispituju te svoja utvrđenja navedu u obrazloženoj odluci (vidi *X protiv Latvije*, citirano gore, stavci 106–107. i 115.). Sud je dalje utvrdio da je u tom kontekstu također potrebno ustanoviti je li roditeljima koji oduzmu dijete moguće pratiti svoju djecu u državu u koju se dijete vraća i održati kontakt s njima (vidi *X protiv Latvije*, citirano gore, stavak 117.).

83. Stoga, umjesto automatskog i mehaničkog određivanja povratka sina podnositelja zahtjeva, domaći sudovi su pokušali u ovom predmetu pomiriti svoje dvije obveze na temelju članka 8. Konvencije, konkretno pozitivnu obvezu koju su imali prema podnositelju zahtjeva da hitno djeluju te postupovnu obvezu koju su imali prema njegovoj supruzi da djelotvorno ispituju sporne navode prema kojima bi povratak sina podnositelja zahtjeva u Sjedinjene Američke Države predstavljao psihičku traumu za njega.

Sporna priroda tih navoda potkrijepljena je mišljenjima lokalnog centra za socijalnu skrb i neovisnog vještaka u kojima se navodi da bi povratak u Sjedinjene Američke Države i odvajanje od njegove majke bilo traumatično za njega (vidi stavke 15. i 39. gore). Ti kao i povezani navodi supruge podnositelja zahtjeva da se više ne može vratiti u Sjedinjene Američke Države (vidi stavak 31. gore) zahtijevali su stoga detaljno i dugotrajno ispitivanje od strane domaćih sudova, što je bilo potrebno za donošenje odluke uz postizanje potrebne ravnoteže između svih suprotstavljenih interesa, s time da se najbolji interes djeteta mora imati prvenstveno na umu.

84. Prema mišljenju Vlade, stranke u postupku također su doprinijele njegovom trajanju stalnim podnošenjem prigovora jedno protiv drugog kao i protiv domaćih tijela. Posebice, podnositelj zahtjeva više je puta prigovarao nedostatku nepristranosti i nesposobnosti prvostupanjskog suda, također je doveo u pitanje zakonitost njegovih radnji u postupku dok je istodobno optužio suprugu za zlouporabu procesnih ovlaštenja. Vlada je naglasila da je ozbiljnost tih prigovora zahtijevala njihovo razmatranje te da je njihova učestalost nužno produljila postupak. Točnije, prvostupanjski sud morao je razmotriti i konačno prihvatiti zahtjev podnositelja zahtjeva za izuzećem sutkinje koja je vodila predmet te njegov zahtjev za nezavisnom psihološkom procjenom njegovog sina, što je bilo motivirano njegovim sumnjama o nepristranosti lokalnog centra za socijalnu skrb. U pogledu zahtjeva za izuzećem sutkinje Vlada je naglasila da je on prihvaćen samo zato što se sutkinja tome nije usprotivila kako bi otklonila sve sumnje o njezinoj nepristranosti.

85. Konačno, Vlada je istaknula da je podnositelj zahtjeva održavao redoviti kontakt sa svojim sinom putem Skype-a te nije bio spriječen da ga vidi uživo. Stoga, odnos podnositelja zahtjeva sa njegovim sinom nije bio prekinut, već se nastavio razvijati. Štoviše, nadležna domaća tijela i djetetova majka bili su spremni omogućiti njihov izravan sastanak na način dogovoren s podnositeljem zahtjeva s obzirom na geografsku udaljenost između njih. Međutim, podnositelj zahtjeva nije došao u Hrvatsku kako bi vidio sina niti je ikada izrazio želju da to učini.

86. Slijedom navedenog, Vlada je pozvala Sud da utvrdi da nije bilo povrede članka 8. u ovom predmetu.

(b) Podnositelj zahtjeva

87. Podnositelj zahtjeva je naveo da je iz činjenica ovog predmeta očito da je unatoč geografskoj udaljenosti brzo odgovorio na svaki zahtjev prvostupanjskog suda te da ni na koji način nije doprinio duljini postupka. Iako je istina da je zatražio izuzeće sutkinje koja je vodila predmet, podnositelj zahtjeva je istaknuo da je njegov zahtjev očito bio opravdan jer je prihvaćen. Dalje je naglasio da je prvostupanjskom sudu trebalo više od tri mjeseca da odluči o tom zahtjevu, a tijekom tog razdoblja nije poduzimao nikakve radnje u postupku iako je u tim okolnostima prema

domaćem pravu mogao poduzimati one (hitne) radnje, čije bi odgađanje bilo štetno za interese pravde.

88. Prema tvrdnjama podnositelja zahtjeva, prekomjerna duljina postupka se uglavnom može pripisati domaćim sudovima. Posebice, ne može se tvrditi kao što je Vlada tvrdila, da je prvostupanjski sud žurno postupao i bez odgode poduzeo potrebne korake za pribavljanje potrebnih informacija i dokumenata (vidi stavak 81. gore). S tim u svezi podnositelj zahtjeva je istaknuo da je prvostupanjski sud odlučio pribaviti informacije i dokumente u svezi s mjestom stalnog boravka i socijalnim podrijetlom njegovog sina tek nakon što je prvostupanjsko rješenje od 15. ožujka 2012. godine ukinuto i predmet vraćen na ponovni postupak.

89. Podnositelj zahtjeva je dalje naveo da se pitanje jesu li domaći sudovi žurno postupali ne bi trebalo prosuđivati samo sagledavanjem koliko su brzo pribavljali informacije ili temeljem učestalosti radnji u postupku i intervala između njih. Ono što je važno jest jesu li njihove radnje bile učinkovite. S tim u svezi podnositelj zahtjeva je istaknuo da domaći sudovi nisu bili dobro upućeni u primjenu Haške konvencije i zbog toga jer su bili nedovoljno stručni, često su tražili pribavljanje nevažnih informacija i time nepotrebno produljivali postupak. Pored toga, nisu spriječili manevre supruge podnositelja zahtjeva za odugovlačenje postupka. Stoga, ukazujući na nestručnost domaćih sudova, podnositelj zahtjeva nije doprinio trajanju postupka, već ga je pokušao skratiti sprečavajući daljnje opsežne rasprave o nevažnim pitanjima.

90. Konačno, u svezi s pozivanjem Vlade na presudu Suda u predmetu *X protiv Latvije*, podnositelj zahtjeva je, bez dovođenja u pitanje utvrđenja Suda u tom predmetu, naveo da su domaći sudovi mogli ispitati iznimku navedenu u članku 13. stavku 1. točki (b) Haške konvencije u mnogo kraćem vremenu. Time što nisu poštovali rok od šest tjedana utvrđen u članku 11. stavku 2. Haške konvencije (vidi stavak 62. gore), i time nepotrebno produljili postupak, domaći sudovi su poremetili na njegovu štetu potrebnu ravnotežu koju je trebalo postići između njihove pozitivne obveze da postupaju žurno i postupovne obveze da djelotvorno ispituju sporne navode o ozbiljnoj opasnosti od štete u slučaju povratka djeteta. Na taj način osjetljiva ravnoteža koju je trebalo uspostaviti između svih suprotstavljenih interesa, uključujući najbolji interes djeteta, također je značajno poremećena i usmjerena u korist njegove supruge. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da je iz obrazloženja domaćih sudova očigledno da postoji izravna veza između sporosti i negativnog ishoda postupka jer je jasno da je vezanost njegovog sina za majku postala toliko jaka tijekom godina trajanja postupka da bi njihovo razdvajanje bilo traumatično za njega. To se moglo izbjeći da su domaći sudovi poštovali rok od šest tjedana za donošenje odluke o njegovom zahtjevu za povratak djeteta.

2. Ocjena Suda

(i) Mjerodavna načela

91. Sud ponavlja da uživanje u međusobnom društvu roditelja i djeteta predstavlja osnovni element „obiteljskog života” u smislu članka 8. Konvencije (vidi, među drugim pravnim izvorima, *Olsson protiv Švedske* (br. 1), 24. ožujka 1988., stavak 59., Serija A br. 130, i *Gluhaković protiv Hrvatske*, br. 21188/09, stavak 54., 12. travnja 2011.).

92. Iako je primarni cilj članka 8. zaštita pojedinca od proizvoljnog postupanja javnih tijela, postoje uz to pozitivne obveze svojstvene djelotvornom „poštovanju” obiteljskog života (vidi, među drugim pravnim izvorima, *Marckx protiv Belgije*, 13. lipnja 1979., stavak 31., Serija A br. 31., i *Gluhaković*, citirano gore, stavak 55.). One obuhvaćaju obvezu nacionalnih tijela da poduzimaju mjere radi ponovnog ujedinjenja roditelja i njihove djece te da olakšaju takva ponovna ujedinjenja (vidi *Gluhaković*, citirano gore, stavak 56.).

93. S obzirom na to da djelotvorno poštovanje obiteljskog života zahtijeva da se budući odnosi između roditelja i djeteta utvrde isključivo temeljem svih relevantnih razmatranja, a ne samim prolaskom vremena (vidi *Diamante i Pelliccioni protiv San Marina*, br. 32250/08, stavak 177., 27. rujna 2011.), neučinkovito, i posebice sporo, vođenje sudskog postupka može dovesti do povrede pozitivnih obveza na temelju članka 8. Konvencije (vidi *Eberhard i M. protiv Slovenije*, br. 8673/05 i 9733/05, stavak 127., 1. prosinca 2009., i *S. I. protiv Slovenije*, br. 45082/05, stavak 69., 13. listopada 2011.), zbog toga što odugovlačenje u postupku može dovesti do *de facto* odlučivanja o predmetu postupka (vidi *H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 8. srpnja 1987., stavak 89., Serija A br. 120.). Stoga, u predmetima koji se tiču odnosa neke osobe s njegovim ili njezinim djetetom postoji dužnost iznimne žurnosti u postupanju s obzirom na rizik da protek vremena dovede do *de facto* odlučivanja o predmetu postupka. Ta dužnost, koja je odlučna u procjeni je li o predmetu odlučeno u razumnom roku, kao što to zahtijeva članak 6. stavak 1. Konvencije, također predstavlja dio postupovnih zahtjeva koji proizlaze iz članka 8. (vidi primjerice, *Süß protiv Njemačke*, br. 40324/98, stavak 100., 10. studenog 2005., i *Strömblad protiv Švedske*, br. 3684/07, stavak 80., 5. travnja 2012.).

94. Sud nadalje ponavlja da u predmetima otmice djeteta pozitivne obveze koje se nameću člankom 8. Konvencije državama ugovornicama u odnosu na ponovno ujedinjavanje roditelja i njihove djece moraju se tumačiti u smislu Haške konvencije (vidi primjerice, *Ignaccolo-Zenide protiv Rumunjske*, br. 31679/96, stavak 95., ECHR 2000-I, i *Karadžić*, citirano gore, stavak 54.). Ono što je odlučno jest jesu li nacionalna tijela poduzela sve takve potrebne korake kako bi olakšala ponovno ujedinjenje u mjeri u kojoj se to može razumno zahtijevati u posebnim okolnostima svakog predmeta (vidi primjerice, *Hokkanen protiv Finske*, 23. rujna 1994.,

stavak 58., Serija A br. 299-A). U takvim predmetima prikladnost neke mjere se također treba prosuditi prema brzini njezine primjene s obzirom da oni zahtijevaju hitno postupanje zbog toga što protek vremena može imati nepopravljive posljedice na odnose između djece i roditelja koji ne živi s njima (vidi primjerice, *Sylvester protiv Austrije*, br. 36812/97 i 40104/98, stavak 60., 24. travnja 2003.).

95. Haška konvencija to prepoznaje jer pruža niz mjera za osiguranje hitnog povratka djeteta odvedenog ili nezakonito zadržanog u bilo kojoj državi ugovornici. Člankom 11. Haške konvencije (vidi stavak 62. gore) zahtijeva da sudska ili upravna tijela žurno postupaju kako bi osigurala povratak djeteta te svako nepostupanje u razdoblju dužem od šest tjedana može dovesti do zahtjeva za objašnjenjem (vidi primjerice, *Shaw protiv Mađarske*, br. 6457/09, stavak 66., 26. srpnja 2011.).

(b) Primjena gore navedenih načela na ovaj predmet

96. Kako bi utvrdio jesu li u ovom predmetu domaći sudovi postupali u skladu sa svojim pozitivnim obvezama temeljem članka 8. Konvencije, Sud mora ispitati jesu li ti sudovi, uzimajući u obzir međunarodne obveze Hrvatske posebno temeljem Haške konvencije, poduzeli takve potrebne korake koji su se razumno od njih mogli zahtijevati u svezi s povratkom sina podnositelja zahtjeva (vidi stavak 94. gore).

97. U predmetu podnositelja zahtjeva domaći sudovi su donijeli pravomoćno rješenje nakon više od tri godine. Iako rok od šest tjedana iz članka 11. stavka 2. Haške konvencije, koji se odnosi i na prvostupanjski postupak i na postupak po žalbi (vidi stavak 64. gore), nije obvezujuć (vidi stavak 63. gore), Sud smatra da se prekoračenje tog roka za više od 151 tjedan ne može smatrati sukladnim s pozitivnim obvezama na hitno postupanje u postupku za povratak djece (vidi, *mutatis mutandis*, *Shaw*, citirano gore, stavci 71–72.). Vladine suprotne tvrdnje (vidi stavke 79–86. gore, posebice stavke 82–83.), koje bi sukladno sudskoj praksi Suda u drugačijim okolnostima mogle osloboditi sudove dužnosti strogog poštovanja roka od šest tjedana (vidi *X protiv Latvije*, citirano gore, stavak 118.), ne mogu u danim okolnostima na zadovoljavajući način objasniti toliku značajnu odgodu. Slijedi da vrijeme koje je bilo potrebno da domaći sudovi donesu pravomoćno rješenje u ovom predmetu nije zadovoljilo hitnost situacije (vidi *Iosub Caras protiv Rumunjske*, br. 7198/04, stavak 39., 27. srpnja 2006.).

98. Sud nadalje primjećuje da je člankom 266. Obiteljskog zakona propisano da se u postupcima u obiteljskim stvarima o svim žalbama protiv prvostupanjskih odluka mora odlučiti u roku od šezdeset dana od primitka žalbe (vidi stavak 59. gore). U ovom predmetu o žalbi podnositelja zahtjeva od 11. lipnja 2014. godine je odlučeno četiri mjeseca i jedanaest dana nakon što je podnesena (vidi stavke 44–45. gore). Stoga je očito da, zanemarivanjem tog određenog roka u predmetu podnositelja zahtjeva te

neprijemnom postupovnog pravila iz članka 266. Obiteljskog zakona u postupku radi povratka djeteta, domaći sudovi nisu upotrijebili najbrži postupak (vidi članak 2. Haške konvencije, stavak 62. gore, i Eksplanatorni izvještaj uz nju, stavak 63. gore).

99. Slijedom navedenog, Sud utvrđuje da ti sudovi nisu poduzeli takve potrebne korake koji su se mogli razumno zahtijevati od njih u danim okolnostima kako olakšali ponovno ujedinjenje između podnositelja zahtjeva i njegovog sina (vidi stavke 94. i 96. gore). Stoga je došlo do povrede pozitivnih obveza države iz članka 8. Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

100. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

101. Podnositelj zahtjeva je potraživao 15.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

102. Vlada je osporila to potraživanje.

103. Sud utvrđuje da je podnositelj zahtjeva morao pretrpjeti nematerijalnu štetu. Presuđujući na pravičnoj osnovi, Sud mu dodjeljuje iznos od 7.500,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati na navedeni iznos.

B. Troškovi i izdatci

104. Podnositelj zahtjeva je također potraživao 19.500,00 hrvatskih kuna (HRK) za troškove i izdatke nastale pred Sudom.

105. Vlada je osporila to potraživanje.

106. Prema sudskoj praksi Suda podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni, te ako je njihov iznos razuman. Uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje te gore navedene kriterije, Sud u ovom predmetu smatra razumnim dosuditi iznos od 2.310,00 eura (EUR) za postupak pred Sudom, uz sve poreze koji bi se mogli obračunati podnositelju zahtjeva.

C. Zatezna kamata

107. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Utvrđuje* jednoglasno da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* sa šest glasova prema jedan da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *Presuđuje* sa šest glasova prema jedan:
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositelju zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečaju važećem na dan plaćanja:
 - (i) 7.500,00 eura (EUR) (sedam tisuća pet stotina eura), na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (ii) 2.310,00 eura (EUR) (dvije tisuće tri stotine deset eura) na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati podnositelju zahtjeva;
 - (b) da se od protoka gore navedena tri mjeseca pa do isplate na gore navedene iznose plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena.
4. *Odbija* jednoglasno preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 12. ožujka 2015. godine sukladno s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro
Predsjednica

Temeljem članka 45. stavka 2. Konvencije i pravila 74. stavka 2. Poslovnika Suda ovoj se presudi prilaže izdvojeno mišljenje suca Dedova:

I.B.L.
S.N.

SUPROTSTAVLJENO MIŠLJENJE SUCA DEDOVA

Žalim zbog toga što se ne mogu složiti sa zaključkom svojih kolega koji su utvrdili da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u ovom predmetu. Izuzevši složenu i osjetljivu prirodu predmeta, slažem se s Vladinim očitovanjem u kojem navodi da sve odgode u postupku nisu uzrokovala tijela, već sam podnositelj zahtjeva (vidi stavke 78–83. presude), te da nije došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova obiteljskog života (vidi stavak 84. presude). Ako nacionalni sud utvrdi da bi povratak bio štetan za dijete tako da odluka nije u korist podnositelja zahtjeva, tada faktor vremena nije bitan. Pozitivne obveze ne bi trebale biti ograničene na hitni povratak djeteta. Potrebno je vrijeme da se sa sigurnošću utvrdi da povratak djeteta nije štetan kako bi se izbjegle pogreške kao one do kojih je došlo u predmetu *X protiv Latvije* ([VV], br. 27853/09, ECHR 2013).

Općenito smatram da pravni mehanizam predviđen Haškom konvencijom o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece nije prikladan za procjenu prava iz članka 8. Konvencije zbog toga što Haška konvencija ne osigurava sveobuhvatan pristup vođenju postupka za povratak. Dopustite mi da pojasnim neke aspekte moje posljednje točke.

Eksplanatornim izvještajem (iz stavka 63. presude) objašnjava se u stavku 11. da se Haška konvencija primjenjuje na situacije gdje je „dijete odvedeno iz obitelji i društvene okoline u kojoj mu se razvijao život ... Problem se stoga tiče osobe koja, općenito govoreći, pripada obiteljskom krugu djeteta, zapravo u većini predmeta takva osoba je otac ili majka.” Ako se Haška konvencija tiče „oca ili majke”, koji možda nisu uspjeli stvoriti obitelj, zašto to osjetljivo pitanje uopće nije riješeno Haškom konvencijom? Ne predstavlja li svaki od njih zasebno obitelj za dijete, u kojem slučaju prva rečenica u gore navedenom Izvještaju proturječi drugoj?

Ako jedan od roditelja zatraži razvod braka, tada obitelj više ne postoji. Međutim, Haška konvencija nije prilagođena toj novoj situaciji. Njome se ne osigurava ravnoteža u zaštiti prava oba roditelja. Upravo suprotno, automatski se stavlja „oštećenog” partnera u povlašteni položaj kao konačnog nositelja prava na skrb i smatra drugog partnera kao otmičara bez ikakva prava na skrb. Ne vidim kako je to pošteno. Sa stajališta zdravog razuma teško je razumjeti kako bi majka mogla nezakonito oteti vlastito dijete.

Nedvojbeno oba roditelja imaju pravo na skrb i razdvojenost se ne može smatrati kao „nezakonita otmica”. Haška konvencija je stvorena za utvrđivanje nacionalne nadležnosti tijela koja će odlučiti o pitanjima skrbništva djeteta nakon razvoda braka. Međutim, tim se dokumentom ne uzima u obzir ozbiljna ranjivost majke koja je potpuno ovisna o svojem mužu ili ranjivost maloljetnika (posebice dječaka mlađeg od tri godine kao u ovom predmetu) kojega bi razdvajanje od majke uznemirilo.

Osobno sam došao do zaključka da Haška konvencija nije prikladna za situacije povezane s krajem obiteljskog života i stoga za situaciju za koju je ovaj tekst u početku bio predviđen, točnije, kako se navodi u preambuli: „... za zaštitu djece ... od štetnih utjecaja nezakonitog odvođenja ...” Čini se da su nacionalna tijela djelovala u najboljem interesu djeteta. Uzela su u obzir činjenicu da je supruga bila potpuno ovisna o podnositelju zahtjeva na svaki način (financijski, ekonomski i stambeno (vidi stavak 13. presude)); da je dijete zbog svoje dobi i majčine trajne skrbi o njemu od rođenja primarno emocionalno vezano za nju te da bi njihovo razdvajanje te povratak i prebacivanje djeteta u drukčiju okolinu bilo traumatično za dijete u smislu članka 13. točke (b) Haške konvencije (vidi stavke 32., 39., 41. i 43. presude). Općenito, utvrđivanje opasnosti od psihičke traume na temelju članka 13. prevladava nad zahtjevom za hitnim povratkom iz članka 11. i 12. Haške konvencije.

Iako ova ideja zahtijeva daljnje objašnjenje, ne bi se trebalo zaboraviti da je nacionalni sud utvrdio opasnost unutar sedam mjeseci nakon odvođenja djeteta, odnosno, ažurno u smislu članka 12. Vrijeme također nije važno u ovom predmetu jer je dječak emocionalno vezan za svoju majku od rođenja. Važno je napomenuti da Haška konvencija ne zadovoljava test razmjernosti jer ne pravi razliku između različitih faza života maloljetnika. Djeca do sedam godina starosti obično su emocionalno vezana za svoje majke (kao u ovom predmetu); okolina im nije važna, a razdvojenost bi dovela do uznemirenosti i traume. To znači da „opasnost” u smislu članka 13. uvijek postoji za takvu djecu. Između sedme i trinaeste godine okolina postaje važnija i povratak tada postaje realniji, osim ako postoji „opasnost” koja bi se trebala smatrati „ozbiljnom”. Stoga bi se prag za odluku o nepovratku trebao povećati s razvojem djeteta. Konačno, djeca starija od recimo trinaest trebala bi imati pravo sama odlučiti i izraziti svoje mišljenje. Haška konvencija ne predviđa niti jednu od gore navedenih mogućnosti.

Važno je napomenuti da je supruga podnositelja zahtjeva u ovom predmetu bila u iznimno ranjivom položaju jer nije imala mogućnost dobiti skrbništvo nad svojim sinom u Sjedinjenim Američkim Državama. Vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama prvo su podnositelju zahtjeva dodijelile privremeno skrbništvo (vidi stavak 16.), a zatim puno skrbništvo nad djetetom (vidi stavak 53.). Situacija je posve uobičajena, no Haškom konvencijom ne daju se nikakva jamstva za takve ranjive osobe.

Trebalo bi također napomenuti da se povratak djeteta ne može naložiti automatski ili mehanički kada je primjenjiva Haška konvencija. Najbolji interesi djeteta iz perspektive osobnog razvoja ovisit će o raznim individualnim okolnostima, posebice njegovoj dobi i razini zrelosti, prisutnosti ili odsutnosti njegovih roditelja te njegovoj okolini i iskustvima. Iz tog razloga ti se najbolji interesi moraju procijeniti u svakom pojedinom predmetu (vidi *Neulinger i Shuruk protiv Švicarske* [VV], br. 41615/07,

stavak 138., ECHR 2010; vidi također *X protiv Latvije*, citirano gode, stavci 98. i 101.).

Posljedično, proturječno pravilo dovodi do nestabilne sudske prakse: malo je presuda doneseno bez suprotstavljenog mišljenja i ne postoji ništa što bi spriječilo nacionalne sudove da dođu do suprotnih zaključaka u sličnim situacijama u svezi s primjenjivošću članka 13. Haške konvencije za povratak dvogodišnjeg djeteta (usporedi okolnosti iz ovog predmeta i primjerice onih iz *Phostira Efthymiou i Ribeiro Fernandes protiv Portugala*, br. 66775/11, 5. veljače 2015.).

© 2015 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga.